

УДК: 330.341.1 (477)

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТВОРЕННІ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕРЕДУМОВ ВІДТВОРЕННЯ КАПІТАЛУ ПОРТОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Брагарник О.О., ст. викладач (ОНЕУ)

Стаття присвячена аналізу інноваційних передумов відтворення капіталу підприємств портової діяльності. Надане обґрунтування необхідності розвитку державного регулювання інноваційної діяльності як основного інструменту формування інноваційних передумов відтворення капіталу портових підприємств. Проаналізовано основні напрямки державної інноваційної політики у сфері портової діяльності та можливі форми державної підтримки інноваційно-інвестиційних проєктів в сучасних економічних умовах.

Ключові слова: *відтворення капіталу, портові підприємства, інноваційність, державне регулювання.*

РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В СОЗДАНИИ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПОСЫЛОК ВОСПРОИЗВОДСТВА КАПИТАЛА ПОРТОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Брагарник О.А., ст. преподаватель (ОНЭУ)

Статья посвящена анализу инновационных предпосылок воспроизводства капитала предприятий портовой деятельности. Дано обоснование необходимости развития государственного регулирования инновационной деятельности как основного инструмента формирования инновационных предпосылок воспроизводства капитала портовых предприятий. Проанализированы основные направления государственной инновационной политики в сфере портовой деятельности и возможные формы государственной поддержки инновационно-инвестиционных проектов в современных экономических условиях.

Ключевые слова: *воспроизводство капитала, портовые предприятия, инновационность, государственное регулирование.*

ROLE OF STATE IN CREATING INNOVATIVE PRECONDITIONS REPRODUCTION OF CAPITAL OF THE PORT ENTERPRISE

Bragarnyk O.O., senior lecturer (Odessa National Economic University)

The formation of market relations in Ukraine, the emergence of economic structures, different ownership and funding sources, drastic changes amortization, investment and taxation policy relevance of research raise the state's role in the formation of an innovative model of reproduction of capital port enterprises. In such circumstances acquire important prerequisites for innovative research playback capital enterprise port activities and management of innovation processes at all levels. The article is the rationale for state regulation of innovation as the main tool for innovation play preconditions capital port enterprises and the development of the main directions of state innovation policy in the current economic conditions. Investigation of the role of the state in creating innovative preconditions reproduction of capital in Ukraine, shows the need for active participation of the state in the process of innovation, as the current state of the economy and the reproduction of capital, the statistics of investment and innovation activity suggest that the market mechanism in Ukraine is not yet capable of independently optimizing reproductive processes in the national economy.

Keywords: *reproduction of capital, port enterprises, innovation, state regulation.*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями.

Глобалізаційні економічні процеси, посилення конкуренції на ринку портових послуг та активізація зовнішньоекономічних торгівельних відносин обумовлюють визначальну роль та місце інновацій у формуванні конкурентоспроможності морегосподарського комплексу України.

Портові підприємства працюють в умовах жорсткої конкуренції на ринку, тому, для забезпечення своєї конкурентоздатності, вони за техніко-технологічними показниками мають відповідати міжнародному рівню.

Досвід свідчить, що в більшості економічно розвинутих країн розвиток транспортної системи відноситься до пріоритетних завдань державної політики. Відповідно має місце інтеграція інтересів держави і підприємств портової діяльності різних форм власності.

Становлення ринкових відносин в Україні, поява господарських структур різних форм власності та джерел фінансування, кардинальні зміни амортизаційної, інвестиційної та податкової політики держави підвищують актуальність дослідження ролі держави у формуванні інноваційної моделі відтворення капіталу портових підприємств.

Сучасні темпи науково-технічного розвитку та перехід до переважно інтенсивного економічного росту роблять інноваційність характерною ознакою відтворювальних процесів. Зростання ролі інновацій у розширеному відтворенні та недостатність ринкових механізмів для впровадження науково-технічних результатів – зумовлює необхідність державного регулювання та стимулювання інноваційної діяльності [1, с. 4].

В той же час однією з проблем функціонування портових підприємств в Україні є застаріла матеріально-технічна база, яка не дозволяє національним підприємствам бути досить конкурентоздатними на міжнародному рівні. Від інноваційної активності буде залежати забезпечення ефективного відтворення капіталу, а також можливість відновлення матеріальної бази портових підприємств. Саме тому важливого значення набувають дослідження інноваційних передумов відтворення капіталу портових підприємств та управління інноваційними процесами на всіх рівнях. Вирішення цих

питань обумовлює необхідність формування економічно обґрунтованої інноваційної політики та визначення підходів до вирішення завдань інноваційних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню активізації інноваційної діяльності і проблем інновацій як основи відтворення капіталу присвячено багато робіт. Зокрема, різні аспекти управління відтворювальним процесом досліджені в працях таких вчених, як А. Білоусов [2], І. Знаменський [1], І. Олейникова [3], М. Омелянович [4].

Значення інноваційних процесів в системі відтворення на підприємстві досліджували такі автори, як Л. Водачек, О. Водачкова [5].

Проте, результати цих досліджень можуть лише частково використовуватися для рішення питання управління інноваційним розвитком портових підприємств через неврахування специфіки, що властива підприємствам портової діяльності.

Теоретичним та практичним аспектам функціонування підприємств портової діяльності в сучасних умовах, а також питанням стратегічного розвитку підприємств морського транспорту України присвячені роботи таких вітчизняних вчених як В. Чекаловець, І. Олефір, О. Пустовіт [6], М. Примачов [7], О. Кібік [8] та інші.

Невирішені складові загальної проблеми. Аналіз літератури показав, що питання пріоритетних напрямів державної інноваційно-інвестиційної політики, зокрема у сфері портової діяльності, в умовах необхідності переходу до інноваційного типу відтворення капіталу досліджені недостатньо. У зв'язку з цим тема статті представляється актуальною.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування необхідності розвитку державного регулювання інноваційної діяльності як основного інструменту формування інноваційних передумов відтворення капіталу портових підприємств, а також розробка основних напрямів державної інноваційної політики в сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основний капітал портових підприємств України характеризується критичною фізичною зношеністю та

моральною застарілістю, у зв'язку з чим виникає необхідність інноваційного оновлення капіталу, спрямованого на досягнення конкурентних переваг за рахунок скорочення строків перевантаження вантажів одночасно з підвищенням якості перевантажувального процесу.

Інноваційна складова є одним із ключових факторів, який може забезпечити ефективність відтворення капіталу і зруйнувати усталені основи неефективного відтворення на основі застарілих технологій, яке є спадком ще радянських часів. Екстенсивний підхід, при якому в структурі інвестицій в основний капітал переважає капітальне будівництво, реконструкція пасивної частини капіталу або модернізація старих обладнання та технологій, не дозволить сформувати технологічний базис, необхідний для успішної реалізації фази відновлювального зростання.

Проте, інноваційні процеси в економіці України не набули значних масштабів, питома вага підприємств, що займалися інноваціями в Україні приблизно в 3 рази менша, ніж в розвинутих країнах [9].

Незадовільний стан вітчизняної інноваційної складової вітчизняної транспортної галузі пояснюється недостатнім рівнем інвестування, відсутністю коштів на просте відтворення основного капіталу внаслідок заниження його вартості та недостатнього рівня амортизаційних відрахувань; відсутністю інвестицій на умовах концесій, недосконалістю механізмів лізингу [10]. Для українських портових підприємств в сучасних умовах самостійне впровадження інновацій та підтримання відповідних темпів розвитку технологій практично неможливі з об'єктивних причин, до яких слід віднести:

- значний розрив між технологічним станом розвинених країн світу та України;
- брак фінансових ресурсів для самостійного фінансування науково-дослідних робіт і своєчасного оновлення обладнання та технологій;
- низька конкурентоспроможність порівняно з іноземними підприємствами портової діяльності, що отримують різні види допомоги з боку держав.

Таким чином, Україна сьогодні практично єдина країна Європи, в якій ніяк не стимулюються інвестиції в наукові дослідження

і розробки, практично відсутній вплив держави на інноваційні процеси в економіці.

Перехід на інноваційну модель розвитку в умовах економіки України означає в першу чергу пошук нових фінансових джерел для активізації інноваційної діяльності. Для цього необхідно внести зміни у відповідні правові акти, які б встановлювали пільги для «інноваторів», що створюють умови для залучення приватного капіталу в інноваційну сферу та стимулюють розвиток венчурного підприємництва. Розвиток у сфері інновацій стримує й той факт, що в нашій країні до цього часу:

- не задіяні механізми підтримки інноваційної діяльності, ефективність яких підтверджена досвідом багатьох країн;
- відсутня відповідна фінансово-кредитна, податкова і амортизаційна політика;
- не створені умови, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, перш за все з боку вітчизняних комерційних структур і банків.

Отже, формування інноваційних передумов відтворення капіталу на підприємствах, з одного боку, вимагає значних капіталовкладень, а з іншого – дієвої державної системи стимулювання і регулювання інноваційної діяльності.

Державне регулювання відтворювального процесу являє собою складну систему форм і методів впливу на зовнішнє середовище функціонування підприємств. Воно має прямий вплив на ефективність функціонування факторів, що визначають результативність відтворення капіталу, - інноваційну та інвестиційну стратегії, технологічну модернізацію та оновлення основного капіталу.

У той же час підвищення ролі інновацій, обумовлене прискоренням НТП і глобальним переходом до постіндустріального суспільства, призводить до виникнення якісно нових функцій держави, які пов'язані безпосередньо із забезпеченням прогресу високих технологій.

Окреслений взаємозв'язок ролі держави і трансформацій, що відбуваються у відтворенні капіталу під впливом інноваційних змін, має важливе практичне значення. В сучасних умовах складаються особливі інституціональні умови, за яких держава стає провідним суб'єктом відтворювального процесу. Тому забезпечення ефективності його результатів

може бути досягнуто тільки за рахунок посилення економічної влади на основі реалізації соціально-економічних функцій держави. Слід погодитися з думкою І. Олейникової, що державу необхідно розглядати, з одного боку, як особливий інститут, наділений правом легітимного примусу для цілей регулювання ринкових процесів, а з іншого - як специфічний суспільний сектор відтворювальної системи, який активно бере участь у її функціонуванні [3, с. 67].

Таким чином, одним з найважливіших завдань державного регулювання відтворення капіталу є забезпечення інституціональних умов розвитку інноваційної діяльності як одного з основних факторів ефективності відтворення капіталу. Так, до невирішених державою проблем, на нашу думку, слід віднести слабкий контроль за специфікацією прав власності на ресурси, що виражається в низькому ступені захисту прав власності та контрактів, що укладаються в сфері портової діяльності. Багато в чому, це є наслідком нерозвиненості судово-правової системи, наприклад, відсутністю в ряді законів механізмів їх реалізації, аморфністю формулювань, не виконанням законів, що стало причиною загальної правової незахищеності української відтворювальної системи.

Безпосередньо на необхідність розвитку портових підприємств вказується і в Програмі розвитку інвестиційної і інноваційної діяльності, в якій говориться, що напрямом підвищення інвестиційної привабливості економіки України є надання державної підтримки інвестиційним і інноваційним проектам. Однією з базових сфер, в яких реалізуються інвестиційно-інноваційні проекти, є портове господарство [11].

При цьому державна підтримка може надаватися у формі:

- відшкодування процентних ставок за кредитами, отриманими суб'єктами господарювання в комерційних банках;
- кредитів за рахунок державного бюджету;
- кредитів (позик) і грантів міжнародних фінансових організацій, залучених державою або під державні гарантії;
- податкових і валютних преференцій [12].

Збалансована державна інноваційна політика, заснована на використанні різних комбінацій прямих і непрямих інструментів регулювання, генерує створення сприятливого економічного клімату для здійснення інноваційних процесів і є основною сполучною ланкою між сферою «чистої» науки і задачами виробництва. Це має вирішальне значення для формування інноваційних передумов відтворення капіталу, нарощування портовими підприємствами інноваційного потенціалу та подальшого переходу на інноваційну модель розширеного відтворення

Висновки. Дослідження ролі держави у створенні інноваційних передумов відтворення капіталу в Україні, показує необхідність активної участі держави у процесі розвитку інноваційної діяльності, оскільки сучасний стан розвитку економіки та відтворення капіталу, статистичні показники інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств свідчать, що ринковий механізм в Україні ще не здатний самостійно оптимізувати відтворювальні процеси у національній економіці.

Нові умови господарювання призводять до переоцінки ролі і функцій держави, роль якої доповнюється новими функціями, безпосередньо пов'язаними з активізацією інвестиційно-інноваційної діяльності та формуванням умов інноваційно-спрямованого відтворення капіталу.

Інституціональні зміни обумовлюють доцільність формування моделі відтворення, яка дозволить забезпечити розвиток нових інститутів, здійснити ряд заходів щодо впровадження інноваційних досягнень в економіку, створюючи сприятливе економічне середовище для забезпечення інноваційного відтворення капіталу.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні дослідження напрямків державного регулювання інноваційної моделі відтворення капіталу, а також у обґрунтуванні дієвих інструментів інноваційної політики як на рівні транспортної галузі взагалі, так і на рівні портових підприємств.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Знаменський І. О. Інноваційна діяльність у відтворювальному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

- економ. наук : спец. 08.01.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / І. О. Знаменський. – Київ, 2009. – 20 с.
2. Белоусов А.Р. Эволюция системы воспроизводства российской экономики: от кризиса к развитию / Белоусов А.Р. – М.: Пресс, 2006. – 396 с.
3. Олейникова И. Н. Воспроизводственный процесс в системе региональной экономики: инновационная составляющая и механизм управления / Олейникова И. Н. – Ростов н/Д: Терра, 2004. – 462 с.
4. Омелянович М. Ю. Економічні умови відтворювального розвитку підприємств: дис... канд. економ. наук: 08.06.01 / Михайло Юрійович Омелянович. — Донецьк, 2006. – 185 с.
5. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии: Сокр. пер. со словац. / Авт. предисл. В.С. Рапорт / Л. Водачек, О. Водачкова – М.: Экономика, 1989. – 167 с.
6. Чекаловець В.І. Реструктуризація портового господарства України: проблеми, принципи та основні напрямки / В.І. Чекаловець, І.М. Олефір, О.Г. Пустовіт // Економіст. – 2004. – № 2. – С. 42-45.
7. Примачев Н.Т. Управление изменениями экономического потенциала морского транспортного комплекса [Электронный ресурс] / Н. Т. Примачев, А. Ф. Дмитриенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2013. - Вип. 43. - С. 57-61. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vetp_2013_43_12.pdf
8. Кибик О.Н. Предприятия портовой деятельности: развиваемся по системе / О.Н. Кибик, А.В. Кравченко // Судостроение. – 2007. – № 7-8 (120). – С. 45-47.
9. Впровадження інновацій на промислових підприємствах. – Офіційні дані Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov>. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html
10. Транспортна стратегія України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>
11. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютий 2011 року № 389 // Офіційний вісник України від 22.04.2011. - 2011 р. - № 28 - ст. 1173.
12. Державна підтримка розвитку морегосподарського комплексу України (організаційні та правові аспекти): монографія / [О.М. Кібік, О.П. Подцерковний, Ю.З. Драпайло, В.А. Котлубай та ін.]; за ред. О.М. Кібік, О.П. Подцерковного. – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2014. – 442 с.

*Рецензент д.е.н., професор НУ «ОЮА» Кібік О.М.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДУЗТ Шраменко О.В.*

УДК: 665.6:330.325

ВИБІР МЕТОДУ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ НАФТОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Опікунова Н. В., доцент,
Лопата В. Г. студентка (ХНУБА)*

У статті розглядається питання вибору методу фінансування інвестиційних проєктів нафтопереробного підприємства. Всі підприємства в тій чи іншій мірі пов'язані з інвестиційною діяльністю, що в свою чергу актуалізує питання коректного оцінювання методів фінансування інвестиційних проєктів. Був запропонований розгляд таких питань, як карта проблеми підприємства, побудова дерева цілей вирішення проблеми, поділ підприємств

© Опікунова Н.В.,
Лопата В.Г.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 51, 2015